

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

pred malo leti avtor po naključju zasledil neke odlomke. Videč, koliko podrobnosti mu je bilo dodobra prešlo iz spomina, se je poglobil v omenjeno prekucijo ter oprt na lastne in tuje zapiske kakor tudi raznotere ustne podatke razširil svoj prvotni zametek v razsežno monografijo. Kritično je očrtal lik poslednjih Obrenovičev, kralja Milana in verolomnega, absolutističnega sina Aleksandra z njegovo ženo Drago Mašinovo, ki je kanila spraviti na prestol svojega nepriljubljenega brata Nikodija. Nekatere — izjalovljene — zarote so prav dramatski prikazane, n. pr. naklep s cijankalijem, preizkušeni na mački. Poglavje «Noč 28.—29. maja» pa je med vsemi dvanajstimi biser: po svoji vsebini napeto kakor najduhovitejši detektivski roman. Nenadne zapreke, na katere so zdaj pa zdaj naleteli zarotniki, streljajoč pomotoma v temi celo lastne pristaše, preden so zadeli kraljevsko dvojico, pomenijo višek razburljivih prizorov. Brez dvoma bo knjiga, velepomembna za pojmovanje južnoslovsanske sodobnosti, ugajala nič manj laiku nego strokovnjaku. Cissotlancem bodi povedano, da je izdana v latinici, zato pa je tiskarski škrat uspešno sejal svojo ljuliko. J. Šega.

Milan Vukasović: Kroz život. 1925. S. B. Cvijanović, Beograd 1925. Str. 72. Din 10.—

Moderna biblioteka je objavila že dobršno skupino piscev iz vseh evropskih krajev. Od domačih so doslej zastopani Sremac, Sekulićeva, Crnjanski, Petrović, Živadinović, Čosić in sin goriškega rojaka Stibila — Vukasovića, čigar posamezni spisi so najprej zagledali beli dan v francoščini. Na tem mestu se je že govorilo o Vukasovičevem prvencu «Basnih», potlej o «Sto basnih» in «Mojem gavranu». V tisku so še «Muzika vremena» in «Lutanje», kakor tudi drama «Naša kuća». Iz zadnje številke Živanovičevega «Venca», kjer naš naslovnik stalno sodeluje, posnemam, da je letos izdal «Životinjsko carstvo», zgodbico za deco. Navzlic vrvežu življenja, kamor ga sili njegovo zvanje, najde avtor še prilike, da včasih utrga na vrtu notranjega sveta plod, ki diši zdaj po misli, zdaj po čuvstvu, vonjá zdaj po smehu, zdaj po pridušeni tugi. Pred mano je snopec natanko sto dušeslovnih povestic, od katerih posamezne nalikujejo bolj iverim ali utrinkom, n. pr. IX.

«Kakšen je to beli mrak?» se iznenadeno vpraša razburjena troha prahu, ko je zabredla iz mraka v solnčni pramen.

Slikajo človeško nedoslednost, omejenost, bedastočo, samoljubje in kar je še sličnih slabosti. Pod vidikom večnosti. Trenutno pomembne so le malokateri, n. pr. zabavljica na nedavno poslovanje mirovne konference (XIV). Nosilci fabule so često živali vseh vrst. Krajše in srednje stvarce so najbolj učinkovite, daljše se mi vidijo nekam razblinjene, tako Čežnja, posvečena J. Živanoviću, ali Gob, poklonjen Philéasu Lebesgue-u. Globoko gledanje v življenje pa je dobilo lep izraz, čistejši nego pri tolikih ciriličarjih. Trebilec jezika, Vatroslav Rožić (Barbarizmi), bi mu kvečjemu očital kak «eviker» ali rečenico: to me čudi (prema nemačkome) za: tome se čudim. A. Debeljak.

T U J A D E L A

Tesnière Lucien: Les formes du duel en Slovène. Paris 1925. Velika 8°. 454 str. — I s t i: Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en Slovène. 55 × 44 cm, 59 str. + 70 kart. (Travaux publiés par l'Institut d'Études Slaves III.)

Ko je Čop v poletju 1851. pošiljal šafařiku svoje prispevke za zgodovino slovenske književnosti, jih je opremil z obširnimi pripombami. Med drugim

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

omenja (Zbornik Matice Slov., I. 154), da je v slovenščini zaradi sosesčine seveda neizogibno število nemških in italijanskih tujk, «in ihrem Wesen aber ist die krainische Mundart so wenig angegriffen, dass, um nur Eines zu erwähnen, sich gerade in ihr der Dualis sowohl beym Nomen als beym Verbum in durchgängigem Gebrauch erhalten hat, während in andern slavischen Dialekten kaum noch schwache Spuren desselben vorkommen. In Krainisch-Windischen wird derselbe nicht etwa, wie im Altgriechischen, nur manchemahl, mit dem Plural abwechselnd gebraucht, sondern immer und ausschliesslich, wie gegenwärtig wohl in keiner andern Sprache. Es kommt dem gebildeten wie dem ungebildeten Krainer ganz widersinnig vor, von zwey Gegenständen im Plural zu sprechen. Diese merkwürdige Eigentümlichkeit der krainischen Sprache, die man nicht nur aus der mündlichen Rede des Krainers, sondern auch aus allen krainischen Druckschriften und namentlich aus den krainischen Grammatiken... lernen konnte, wurde indessen so wenig beachtet, dass selbst W. v. Humboldt, der in seiner Schrift «Ueber den Dualis» (Berlin 1828, 4°, 27 S.) die Bedeutung und den Vortheil dieser Sprachform so gelehrt als scharfsinnig darstellte und die Spuren derselben im Tagalischen, Pampanaischen, Qquichüischen, Tamanakischen, Totonakischen etc. mühsam verfolgte, das Krainische ganz übersah und sie daher für die Büchersprache (das Arabische ausgenommen) als abgestorben betrachtet».

Iz teh nevoljnih besed ne zveni le bridka ogorčenost poznavavca jezikov in ljubitelja lastne materinščine, iz njih se oglašča tudi splošni protest takratnih slovanskih rodoljubov, naperjen proti nemškimi romantikom, ki so preko slovanskega sveta skočili tja v daljno Indijo. Zato bi nad Tesnièrejevo knjigo imel Čop pač enako veselje kakor oni slovenski «Iliri», ki so bili pripravljani žrtvovati svojo materinščino, če bi bodoča «ilirščina» kot nekako kompenzacija za to sprejela slovenski — dual.

Humboldt je svoji študiji o dualu postavil na čelo kot geslo Laktancijeve besede: «Ex quo intelligimus, quantum dualis numerus, una et simplici compage solidatus, ad rerum valeat perfectionem (De opificio dei)», Tesnièrejeva knjiga pa nosi slovenski motto iz Mencingerjevega spisa «Skušnjave in izkušnje»: «Uganila sta celo, da je slovenski jezik kakor nalašč prijateljski jezik, ker ima posebne oblike za pogovore v dvojini!» (Str. 70 Matičine izd.). Pobudo za to študijo je prejel mladi učenjak od svojega učitelja A. Meilleta, slavnega jezikoslovca na Sorbonni, ki je posvetil posebno pozornost spremembam, ki jih v raznih jezikih povzročajo socialne razmere in ki je posebe zasledoval pot, po kateri jeziki s človeškim napredkom vedno bolj izgubljajo konkretne kategorije in lezejo v abstraktnost. Po navodilu istega učenjaka je M. C u n y že l. 1906. izdal veliko študijo o dualu v grščini, ki pa Tesnièreja ni v vsem mogla služiti kot vzorec; saj je tam šlo za mrtev jezik z nepopolno tradicijo. Vse drugačne rezultate si je moderen jezikoslovec moral obljubljeti ob študiju živega jezika, v katerem ta osameli pojav še živi, in ki ima par stoletij trajajočo književno tradicijo, ob kateri se današnje stanje lahko primerja s starejšim in s posameznimi fazami zgodovinskega razvoja. V Evropi je tak študij danes mogoč samo ob nekaterih litvanskih narečjih, ob slovinščini (ki je narečje kašubščine), nižji lužiščini in slovenščini. Nikjer pa razmere zanj niso tako ugodne kakor ravno v slovenščini.

Tesnièreja pa je k študiju slovenskega duala podžgalo še nekaj. Dasi je že Humboldt v svojem spisu o dualu ne samo zatrdil, ampak tudi obširno

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

motiviral, «dass das Dasein dieser merkwürdigen Sprachform sich ebenso wohl aus dem natürlichen Gefühl des unkultivierten Menschen, als aus dem feinen Sprachsinn des höchst gebildeten erklären lässt», vendar velja med filologi splošno mnenje, ki se ga drži tudi Meillet, da je dual iz današnjih jezikov pregnala civilizacija. Edini, ki je to skušal tudi dokazati, je bil M. Cuny. Tesnièreju pa se je zdel čudovit anahronizem, da bi inteligentni in civilizirani slovenski narod še v XX. stoletju rabil slovniško kategorijo, ki velja za dokaz nizke civilizacije. To je bil zanj dovolj pomemben pojav, ki ga je zamikal, da ob njem študira ginevanje duala. Gradivo za to raziskavo je našel najprej v naših knjigah, skoro 10 strani je samih njih naslovov, ki sezajo od Trubarjevih časov do naših dni. Spisi naših jezikoslovcev — razen Oblaka in Ramovša — so mu dali za današnji živi jezik malo porabnega gradiva. Po večini si ga je moral nabrati sam s tem, da je prepotoval skoro vso Slovenijo in povsod z zvito sestavljenimi vprašanji — ki jih je imel 421! — vlačil iz ljudi duale!

Posebnost njegove študije je tudi v tem, da je v njej prvič v večjem obsegu na študij slovenskega jezika in narečij aplicirana geografska in stratigrafska metoda, ki je že staro, davno in dobro preizkušeno pomagalo v romanistiki, ki pa se v slavistiki komaj šele pojavlja. Za slovenščino pa je naravnost bridka potreba, saj se dá samo z njeno pomočjo ponazoriti silna raznolikost slovenskih narečij. V velikanskem atlasu, ki je sestaven del te knjige, se vidi, koliko truda je pisec imel s svojim delom. Odpreš n. pr. 25. karto, pa z enim pogledom vidiš, kako se «cerkev» glasi v dualu po različnih slovenskih narečjih z vsemi nijansami v glasovih in akcentu; 35. karta pa ti kaže stratigrafičen pregled, kako se pri tem godi besedi «okno» pri Slovencih, Hrvatih in Srbih.

Na podlagi svojih raziskav je prišel Tesnière do sledečih rezultatov: Geografično je pojav ginevanja duala samo nadaljevanje onega štadija, ki je v tej reči že dosežen v centru Jugoslavije; dual je še najbolj ohranjen na Štajerskem, kjer je še živ in tvoren. Zgodovinsko se ginevanje duala vrši v etapah, postopoma in ne hkrati v vseh gramatičnih kategorijah. Slovenščina daje naravnost singularno možnost, da lahko zgodovinski razvoj teh posameznih faz zasledujemo. Posamezni padeži si sledijo v sledečem redu: najprej ga je začel izgubljati lokal, za njim pa se vrstijo genitiv, dativ, instrumental; najdalje se drži v nominativu in akuzativu. Najprej ga je zgubil ženski spol, nato srednji, najbolj ga drži moški. Najprej ga je izgubil adjektiv, sledil mu je demonstrativ, substantiv, števnik, osebni zaimek. Glagol zavzema čisto posebno stališče; nekdanje se je zdelo, da je dual v njem gineval, danes je po nekaki reakciji dual ena boljše ohranjenih morfoloških kategorij. V knjižnem jeziku se je bolj ohranil kot v živih govorih; to so povzročile slovnice. Kopitar in Metelko sta s prezirom zrla na moderni in novejši jezik katoliških pridigarjev in Pohlina ter sta vzela za podlago knjižnemu jeziku bolj arhaični jezik protestantovskih pisateljev XVI. stoletja. Tako so bile dualne oblike zopet uvedene v mnogih primerih, v katerih so bile iz živega jezika že izginile.

Tak je razvoj duala skozi stoletja, tako njegovo današnje stanje. Tesnière izrecno pripomni, da daje samo konstatacije, ne pa tudi razlag. Vprašanje po vzrokih je v vsaki filologiji najtežje, to prizna on sam, vendar pa že tudi pokaže pot, po kateri bi se v tem primeru dalo rešiti. To so sintaktične študije, ki so pri nas že desetletja popolnoma zanemarjene; da se jih ni lotil

K r o n i k a

tudi sam, tega je krivo pač dejstvo, da je bil iztrgan iz miljeja, v katerem se dajo take študije delati, in da mu je bil določen popolnoma nov delokrog. Toda že s to svojo študijo je ustvaril znamenito znanstveno delo, ki bo za študij slovenščine trajno ohranilo svojo temeljno vrednost, in čigar pomen sega daleč preko ozkega okvira slovenščine v probleme splošnega jeziko-slovja. Ž njegovo knjigo se bo obenem tudi močno dvignilo zanimanje za slovenski jezik in slovensko književnost v francosko čitajočem znanstvenem svetu.

J. A. G.

KRONIKA

D O M A Č I P R E G L E D

Jubilej «Srbskega Književnega Glasnika». 1. februarja 1901. je izšla prva številka te revije, ki zavzema danes v kulturnem življenju južnih Slovanov eno najuglednejših mest. Pod vodstvom Bogdana Popovića, ki je — kakor je dejal njegov sedanji urednik Svetislav Petrović — «prvi zamislil Srbski Književni Glasnik; ki ga je ustvaril; ki mu je vdahnil tako močnega životornega duha, da v vsem, kar je najboljšega v njem, še danes živi od tega; ki je — skupno z nezabljenim in nezabnim Skerličem — najbolj zaslužen za proslavo naše hiše izmed one plemenite zajednice najboljših duhov našega naroda; in ki bo za nas vedno ostal naš učitelj in vodja» — pod vodstvom B. Popovića in J. Skerlića je Srbski Književni Glasnik v resnici skoro na mah zbral krog sebe vse najpomembnejše duhove srbskega naroda in postal centralno glasilo vsega kulturnega srbstva. Zakaaj skupina, ki je započela list, ni bila kaka literarna ali politična klika, temveč grupa kulturno-zavednih mož z različnimi literarnimi in političnimi naziranjmi, a s skupno težnjo, evropeizirati kulturno in politično življenje predvojne Srbije. Zato se pomembni vpliv njih enunciacij ni omejeval zgolj na literarno in umetniško, marveč se je raztezal na celokupno kulturno-politično polje. Tudi danes je Srbski Književni Glasnik v svojem esejističnem delu med najodličnejšimi jugoslovanskimi revijami. Delo, ki ga je opravil Srbski Književni Glasnik v petindvajsetletni dobi svojega obstoja, je ogromno. Izhajajoč dvakrat mesečno (s prekinjenjem od 16. julija 1914. do 1. septembra 1920.), je izdal 453 zvezkov na 56.292 straneh. V teh zvezkih je objavil: 1504 pesmi, 502 povesti, romanov in dram, 954 raznih člankov, 161 književnih pregledov, 556 pregledov zunanje politike, 115 pregledov notranje politike, 94 znanstvenih pregledov, 249 gledaliških pregledov, 210 umetniških pregledov, 55 ekonomskih pregledov, 677 ocen in poročil, nekaj tisoč književnih in drugih beležk itd. Prvi urednik lista je bil B. Popović, od 1. januarja 1905. so stopili v uredniški odbor tudi Pavle Popović, Jovan Skerlić in Mih. Gavrilović, od 1. januarja 1905. sta urejala list Pavle Popović in Jovan Skerlić, od 1. januarja 1907. do 1. maja 1914. mu je bil urednik Jovan Skerlić, po njegovi smrti pa Pavle Popović; sedanji urednik Srbskega Književnega Glasnika je Svetislav Petrović. Pod njegovim uredništvom se je v Srbskem Književnem Glasniku tudi nekaj slovenskih pisateljev predstavilo srbskemu občinstvu.

Ljubljanski Zvon, ki je Srbski Književni Glasnik vse od njegovega početka dalje vedno spremljal z vsemi simpatijami v njegovih sorodnih prizadevanjih, mu ob njegovi petindvajsetletni proslavi, ki ni samo njegov